24ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 6512 — 9 ՅՈՒՆԻՍ 1907 — ՇԱԲԱԹ — 11 ՃԷՄԱԶԻ-ԻԼ-ԷՎՎԷԼ 1325 — 22 JUIN 1907 — 24me année № 6512

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
"ԱՐԵՒԵԼՔ" ՕՐԱԹԵՐԹԻ
Կ. ՊՈԼԻՍ, ԳԱԼԱԹԻԱ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ
Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՄԱՐ 80 Ղրշ.
ԴԱՒԱՌԱՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ 100 »
ՕՏԱՐ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ 25 Ֆրք.
ԹՂԹԱՏԱՐԻ ԾԱԽԵՐԸ ՄԵՐ ՎՐԱՑ
20 նաս 1 գրուշոյց փուլ
1 մեծ. ֆաուլով կ'ընդունուի

10 ՓԱՐԱ

Արեւելք

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

اره ولك
درعليه ده غلطه اره ولك غزته سى ادارهخانه سى

DIRECTION
DU JOURNAL ARMÉNIEN
"ARÉVELK"
CONSTANTINOPLE - GALATA

10 PARAS

ՕՐՈՒԱՆ ՆՇՄԱՐՆԵՐ

ԵՂԻԱ ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ

Տխուր ու անակնկալ զօրանչի մը պէս հնչեց ականջնուս այն լուրը թէ Եղիա Տէմիրճիպաշեան, արդէն իսկ հիւանդ, ծանր վիճակի մէջ կը գտնուի և թէ փափագ յայտներ է հաղորդուելու։ Կրօնի այս գերագոյն մխիթարանքը փնտռողներ-ուն առջեւ՝ մահուան նախասարսուռ մը կ'ունենանք ընդհանրապէս. թէեւ, ներկայ պարագային մէջ, սրտանց փափագելով որ գրագէտ-բանաստեղծը այդ հոգեկան մխիթարանքով կազդուրուի ու բժշկուի։ Ինքը այն հրապարակագիրներէն, այն գրագէտներէն չեղաւ որոնց գրիչը վար դնելէ քիչ ետքը կը մոռցուին, ու օր մը ալ, իրենց մահուան առիթով միայն անունին հանրութեան մտքը կ'իյնայ։ Հինգ տարի մը կայ որ Եղիա Տէմիրճիպաշեան ստորագրութիւնը հրապարակելու բաղդը չունեցաւ մեր ո՛չ մէկ թերթը, — բաց ի վերջերս Մասիսի մէջ երեւցած քանի մը փոքրիկ ոտանաւորներէ, — և սակայն մեր մտաւորական կեանքին մէ՛ջն է ան միշտ. հին գրողները կը ցաւին որ չուտով կորսնցուցին անոր աշխատակցութիւնը, և նոր գրողները կ'փափսոսան զայն վայելած չլլալնուն համար։ Վերջին քառորդ դարու Պոլսահայ գրականութեան նուիրուած որ և է ուսումնասիրութիւն թերի պիտի մնար՝ եթէ արժանաւորապէս լայն բաժին մը չնուիրէր Տէմիրճիպաշեանին։ Իր վերջին ինքնատիպ գրուածքները երեւցան օրաթերթ Մասիսին և 1898—99ի Արեւելեանքներուն մէջ, ուր այնքան գեղեցիկ և մեւամաղիկ էջեր գրաւեց։ Հիւանդ էր ան միջոցին ալ, ինչպէս հիմայ, տեսակ մը neurasthénieով վարակուած, որուն չամտնց ենթակայ էր արդէն, իր երիտասարդական հասակէն գրեթէ, բայց չէր կորսնցուցած իր մտաւորական կորովը։ այսօր, կ'ըսեն թէ ուշակորոյս է այլ եւս։

Թէ ի՞նչ եղած է Եղիային գրականութիւնը, — այնքա՛ն մեծանաւալ նիւթ մը կ'ընդգրկէ այս հարցումը որ երկարաբեւ ու մանրակրկիտ աշխատութեան և գրեթէ հատոր մը լեցնելու չափ ձեռագրի կը կարօտի՝ իր կատարեալ պատասխանն ու լուսաբանութիւնը գտնելու համար։ Հարկ է, առոր համար, աչքէ անցունել անոր բոլոր գործերը որոնք ցանցնուած են օրաթերթերու և պարբերականներու մէջ, քայլ առ քայլ հետեւելու համար իր գրական կեանքին որ ի՛ր իսկ կեանքը եղած է. իր բոլոր խէալը, բոլոր վայելքը, բոլոր հաճոյքն ու յուզմունքը կը կայանար ոտանաւորին ու արձակին մէջ, որոնցմէ դուրս չէր ճանչնար կեանքի հեշտութիւն. անուաղութենէ չմեռնելու չափ միայն կ'ուտէր, — թէեւ այսօր անուաղութեամբ մեռնիլ կ'ուզէ, — վայելչութեան համար կը հագուէր և գիշերը անկողին մը կը փնտռէր հանգըստանալու համար. ընկերութեանց մէջ փայլելու բաղձանք, բարեկեցիկ կեանք վայելելու հեւասպղութիւն, դրամի սէր, ոչինչ գոյութիւն ու նշանակութիւն չունեցաւ իրեն համար։ Գուցէ անոր համար թէ կը զգար որ ինքը, աղքատ բանաստեղծ, չպիտի կրնար երբեք իրականացնել այդ տեսակ իղձեր։ Հարուստ էր իր գրիչովը, այնքան ճոխ՝ որքան մխիթար. և կարելի է ըսել թէ մեր մէջ ո՛չ մէկ գրագէտ ունեցած է Տէմիրճիպաշեանի ոճին բարձրութիւնը, չքեղութիւնը և բո՛ւն իսկ բառով, — ազնուապետականութիւնը։ Իր նիւթերը ազնուականի չէին սակայն. ընդհակառակը, ժողովրդական, և հո՛ն կը կայանար գրագէտին մեծութիւնը որ կեանքի է՛ն մութ խաւերը պրպտած, է՛ն աղքատիկ տեսարանները նկարագրած պահուն իսկ՝ հմայիչ ու գողտրիկ ոճ մը կը գործածէր, այն նկարիչներուն պէս որոնք ցնցոտիներ հագած մուրացկան մը կամ կխափուլ խրթիթ մը կը պատկերացնեն հարազատ՝ բայց ոչ խորշեցնող գոյներով։ Շահնազարեան վարժարանի աշակերտ, Եղիա Տէմիրճիպաշեան կը պատկանէր իբր երեւուն կամ աւելի տարիներ առաջ Խասգիւղի մէջ հաստատուած այն դպրոցաւարտ սերունդին որ ամէնէն աւելի գրագէտ և ուսուցիչ ընծայեց և որուն փառքերէն մէկը եղաւ նաեւ ողբացեալն Ռէթէոս Պէրպէրեան։ Տէմիրճիպաշեանին գրական համբաւը կը սկսի Երկրագուն Հանդէսով, որուն խմբագրութիւնը կը վարէր, գրեթէ ինք առանձինն լեցնելով յաճախ թերթը, և յետոյ Գրական եւ Իմաստասիրական Շարժում Հանդէսով, որ նոյնպէս իր հրատարակութեան սկիզբէն մինչեւ վերջը կրեց խմբագրապետին գրական ինքնատիպ դրոշմը։ Այդ երկու պարբերականներուն հրատարակութիւնը դադրեցնելէն ետք, Եղիա Տէմիրճիպաշեան չձգեց գրիչը և իր աշխատակցութիւնը լիապէս վայելեցին Պոլսահայ առաջնակարգ թերթերը, ուր «Գրասէր Ատամ» ծածկանունը ամէն գրասէր ընթերցողի կողմէ փնտռուած պիտակ մըն էր։ Կրթական ու բարեգործական հանգէսներու մէջ, այն թուականին ուր Եղիան կը պահէր դեռ իր մտքին առողջութիւնը, հետաքրքրութեամբ ունկնդրուող ատենախօս մըն էր երիտասարդ գրագէտը, որ կը խօսէր այնքան սահուն և հաճելի կերպով որքան կը գրէր. և իր քանախօսութիւնները յաջորդ օրը հրատարակուելով թերթերուն մէջ, գրական սքանչելի էջեր կը կազմէին։ Բայց այդ մտաւորական առողջութիւնը տակաւ առ տակաւ տկարանալ սկսաւ ֆիզիգականին հետ, և օր մը յանկարծ տեսանք Եղիան՝ յանկարծական կերպով ծերացած, իր թաւ մազերը ճերմկցած, լայն գեղեցիկ ճակատը խորշումներով ծածկուած, հասակը կորաքամակ ու տարտամ քայլերով յառաջանալով. յոգնածութիւն մը կար իր ամբողջ երեւոյթին վրայ, ընկճում մը, տարտամութիւն մը, և իր խօսուածնքն ալ անվերջ չարք մըն էր արտունչներու։ Այդ թուականին էր, իբր տասը տարի առաջ, որ բարեբաղդ հանդիպումը ունեցաւ Տիկին Էլէն Նիբնի, — անչուք, տարէց կին մը՝ որ առջի վայրկեանէն Գրքութեան Բրոջ մը դերը ստանձնեց անկեալ և հիւանդ բանաստեղծին նկատմամբ որուն վրայ կը գուրգուրայ մինչեւ այսօր մօր մը պէս, կը դաստիարակէ, կը խնամէ զայն, ոտքի վրայ եղած ատենը չբաժնուելով անոր մոլար քայլերէն ու հիւանդութեանը՝ անոր տարին քովէն։ Դեռ գրիչը չէր ձգած Եղիան երբ ճանչցաւ այդ անձնուէր կինը ու իր էն սրբատայոյզ արձակ գրուածքներէն մէկը անոր նուիրած է չարաթաթերթ Մասիսին մէջ (1900-901ի տարեշրջանին), կենդանի տողերով պատկերացնելով կնոջական անձնուիրութեան ի՛նչ ըլլալը։

Տէմիրճիպաշեանի հարային կեանքի դրուագներէն ամէնէն տխուրը, ամենէն ինքնատիպը, — հարկ կա՛յ յիշեցնելու, — հանրութեան ձեռք կարկառելն է՝ կերակի առտու մը, Գատրգիւղի եկեղեցիին դուռը, մուրցկաններու շարքին մէջ կեցած, մինչ զինքը ճանչցող երկեւ բազմութիւնը դուրս կ'ելլէր եկեղեցիէն, զուարթ օրուան մը նախապատրաստուղի թեթեւ քայլերով. շատեր չեն հաւատար իրենց աչքին, բայց ուրիշներ կանգ կ'առնեն, կը շրջապատեն զինքը, ներա՛ Թաղական Խորհրդարան կ'առաջնորդեն Տէմիրճիպաշեանը որ իր այդ եղական ապարքով լուռ գանգատ մը յայտնել կ'ուզէր թէ բաղմաչխատ դաստիարակ-գրագէտ մը մուրալու վիճակին ենթարկուած է։ Աւելորդ է ըսել թէ իր՝ պատակը դրամ խնդրել չէր, այլ մտաւորական աշխատաւորներէ շատին ապագան պատկերացնել իր ներկայով։ Լաւը ցնցող տպաւորութիւն մը առաջ բերաւ, տարածուելով ամէն կողմ, ու հրատարակուելով թերթերուն մէջ ուր ահագին գրուած քներու նիւթ հայթայթեց։ Դէպքը մոռցուեցաւ գնաց, բայց անոր յիշատակը կը մնայ միշտ, և ամէն անգամ որ կը կարդանք թէ աղքատ վարժապետ մը Ուսուցչաց Օգնութեան Մնտուկի Հոգաբարձութեան դուռը ափ առնէ է, նպաստ մը խնդրելով, մեր երեւակայութեան առջեւն կ'ուրուագծուի Եղիա Տէմիրճիպաշեանը՝ Գատրգիւղի եկեղեցիին դուռը կեցած։

Նուաղ ցնցող տպաւորութիւն մը գործեց, սակայն, իր անձնասպանութեան փորձը, շատ տարիներ առաջ, Մօտայի ծովեզերքէն, ուր քաջարի նաւավարներ փրկած էին զինքը. հեգնոտ գրիչներ չուզեցին հաւատ ընծայել այս անձնասպանութեան փորձին անկեղծութեանը և սրամիտ դարձուածքներով հեգնեցին զայն։ Եղիան, սակայն, վարժուած էր հեգնութեան։

Չէ՞ մի որ արդէն իր ամբողջ կեանքը հեգնութեանց ու դառնութեանց շարք մը եղած էր։ Այս անգամ, նորէն կը փորձէ հրաժեշտ տալ աշխարհի, աւելի՛ դառն եղանակ մը ընտրելով, — անօթութեամբ ծիրման ենթարկելով իր մարմինը, — ինչպէս կը հաստատէ զինքը դարմանող բժիշկը, որ հիւանդ բանաստեղծը ապրեցնելու համար, զայն ներարկումով ապրեցնելու գիտական դեղագոյն միջոցին կը դիմէ։ Երկուքէն ո՞րը յաղթող պիտի ելլէ. բժի՛շկը թէ բանաստեղծը։ Մեր սրտագին մաղթանքները բժշկին համար են անշուշտ։

Բայց եթէ մարմնապէս բժշկուի իսկ, մտքով մեռած է արդէն Եղիան. կամ աւելի ճիշդ բացատրութիւն մը գործածելու համար՝ իր միտքը շատոնց մարած է մշուշին ու մթութեան մէջ, այնքա՛ն ատեն բեղուն երեւակայութեամբ, վառ կենդանութեամբ ապրելէ ետքը։

Եւ ամէն անոնք որ առիթը ունեցած են վայելելու այդ երեւակայութեան ցոլացումները, թուղթի վրայ, և օրին մէկը տեսնելու անոնց հեղինակին անկումը՝ մտաւոր կեանքի մարմարիոնեայ դամբարանի մը մէջ, ամենքն ալ՝ հարստացա՛ւ՝ բայց իր նպատակին էր իր վաստակած հարստութեամբ այնպիսի համալսարան մը հիմնել, ուր ամէն ոք կարենար բան մը սորվիլ։ Եւ թանգարանին մէջ գտնուած պատկերները գրականին մէջ գտնուած պատկերները գրագէտներու պատկերներ էին, ոչ թէ վաճառականներու. ամէնէն նշանաւորը անգլեցի փիլիսոփայ Հէրպերդ Սբէնսըրի պատկերն էր։ Թանգարանին մէջտեղ դրուած վառարանին վրայ կային Շէքսպիրի և Պիւրնսի կիսարձանները։ Պատերէն վար կախուած էին ընտրակալութեան շրջանակաւոր ուղերձներն այն 1500 քաղաքներուն կողմէ որոնց մատենադարաններ նուիրած էր, և ասոնց ամէնուն վրայ իմաստալից առածներ կային, որոնք գործի կամ վաստակի հետ բնաւ առընչութիւն չունէին։

«Գործի մարդ մը չարունակ ուրիշ խնդիրներով ալ պէտք է զբաղի, որոնք բազմապիսի հմտութիւն կը պահանջեն։ Երբ իր գործառնութիւնները չատ երկիրներու վրայ կը տարածուին, պէտք է որ ճանչցայ զանոնք և անոնց տեղական հանգամանքները։ Պէտք է որ աշխարհս հայեաց աչք մը ունենայ և ամէն կարեւոր դէպք ազդէ իր գործառնութեանց վրայ։ Պարկասանի մէջ՝ քալէրան, օրինակի համար, Հնդկաստանի մէջ մուսիմը, Բրիբրլ Բրիքի ոսկեհունձքը, նախարարութեան մը հրաժարականը, պատերազմի մը վտանգը, վերջապէս երկրաշարժ ո և է մէկ մասին մէջ պատահած կարեւոր դէպք մը պէտք է առարկայ ըլլայ իր խորհրդածութեան։ Գործի տէր մարդ մը պէտք է որ լաւ մարդաճանաչ մը ըլլայ, վասն զի հաղարաւորներու հետ յարաբերութեան մէջ պիտի գտնուի։ Պէտք է որ ամէն նկարագրի լաւ կողմը դուրս հանել գիտնայ, լաւ կազմակերպիչ մը ըլլայ, ինքնավար ըլլայ, և ամէն ինչ սրատես իմաստուն կերպով որոշել կարենայ։ Վաճառականութեան մասին հին նախապաշարումն անհետացած է ամենուրեք, վասն զի նոյն ինքն վաճառականութիւնը փոխուած է այժմ. հսկայ յառաջդիմութիւն մը ըրած է։ Հին օրերու փոքր գործերը ընդարձակ ձեռնարկութեանց փոխուած են։ Այսօր այդ հսկայ գործառնութեանց վարիչները մէ՛կ մէկ իշխանի կը նմանին։ Մեծ վաճառական մը այսօր Եւրոպայի փոքրիկ պետութեանց հպատակներու թիւէն աւելի շատ մարդոց հետ յարաբերութեան մէջ է և կը վարէ զանոնք։

«Գործերը հիմա այնչափ ընդարձակ ու մեծ են որ փոքրերուն տեղ չի մնար, և ամենուն ալ վաստակի պահանջը դէպի յառաջդիմութիւն պահանջ մըն է։ Նոր գիւտեր, բարեփոխուած մեթոտներ, դիտական զարգացում և յաջողութեան հպարտութիւն. այնպէս որ այսօր վաճառականին փնտռած և գտած չահը միայն դրամը չէ. անիկա դրամին հետ գոհունակութիւնն ալ կ'ունենայ թէ իր այժը նպաստած է նաև իր գործը բարձրագոյն աստիճանի մը հասցնելու։ Ես կ'ուզեմ վաճառականի ասպարէզն այնպէս մը յանձնարարել ձեզ, որ անոր մէջ բաւական միջոց ու տեղ գտնուի մարդուն լաւագոյն յատկութիւնն զարգացման։ Ամենուրեք տեղ կայ բթամիտ անձի մը համար. բայց չտեսայ բնաւ յիմարամիտ մը որ յաջողած ըլլար իբր վաճառական։ Եթէ առեւտուրի մէջ առողջ դատողութիւն չունենայ մարդ, չուտով կը կործանի»։

Գործը միայն դրամ չի նշանակեր։ Դրամը պատճառն է որու մէջ է կորիզը որ քիչ ետքը պիտի ծլի, ինչպէս մարդկային վեհ յատկութիւնները որ չարունակ կ'արթննան ու կը զարգանան։ Բա՞ռ իս, գործը կը նշանակէ միջոց մը նպատակին հասնելու համար և Հէնրի Բարնէկին այդ միջոցով հասած է նպատակին։ Իր մատենադարանին մէջ ուր նստած էինք, մարդ գործի վրայ չի մտածեր բնաւ։ Անիկա գիտունի մը աշխատութեան սենեակն էր աւելի, քան ծխապատ Բիցպուրկի պողպատի գործարանապետի մը գրասենեակը։ Հեռաձայն գործի չկայ հոն, ո՛չ ալ գործաւորներու աստ անդ վազելը, ոչ ալ գրի մեքենայի մը շառաչիւնը որ խանգարէ սենեակին խաղաղիկ հանդարտութիւնը։ Տեսնողը չի կարծեր որ այդ հանդարտ ու ընկերական ծերունին միլիոնները պայքարին մէջ մարտնչող մըն է, կամ թէ շահու պայքարներու մէջ չարունակ յաղթանակող մը։

Դրամի վաստակը վերջացած է այլեւս Լինտրիու Բարնէկիի համար, և սակայն իր այս ինքնամփոփման մէջ իսկ աշխարհի մէջ ուրիշ ո և է անձէ մը աւելի շատ միլիոններ կը շահի։ Օրական 40 հազար տոլար կը ստանայ։

Հաշիւ յիսուն տարի առաջ 5-6000 տոլար դրած էր պողպատի և երկաթի գործի մը մէջ, և անկէ ի վեր թէ՛ իրեն և թէ՛ իր բարեկամներուն համար հինգ հարիւր միլիոնէն աւելի ծախսած է։ Եւ սակայն, անտարակոյս, միշտ գործն իբրեւ միջոց նպատակին կը նկատէ։ Իր դպրոցական ընկերներէն մէկուն ան մէջ զբոսութիւն մը կայ, զոր Էնտրիու Բարնէկիի շարադրած է 15 տարեկան հասակին մէջ, Աչխատութեան և Դրամագլխի խնդրոյն վրայ։ Իր նոր հարստութեան հետ զգացած առաջին բանը կրթութեան պէտքը եղած է, երկրորդը, ճամբորդութիւնը։ Հետեւաբար իրաւացի է ընդունիլ թէ իր անգին հարստութիւնը ծառայեց իրեն, գլխաւորաբար, գրականութեան և մարդասիրութեան աշխարհին մէջ նորանոր ուղիներ բանալու։

ԵՐԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿԻՒՂ

ԵՒ ՀԻՆ ՀԱՒԱՏՔԻ ՆՇՄԱՐՆԵՐ

Անցնող ձմեռը անսպասելի կերպով խիստ եղաւ և տաղտալի երկարաձգում մը ունեցաւ։ Գարնան վերջին ամսուն տակաւին վարուցին կար։ Զիւնը ուշ տեղի տուաւ, ցուրտ օդին պաշտպանութեան ներքեւ։ Զիւնի առատութիւնը յաջող հունձքի գրաւական մը ընդունուած էր, բայց աւանդական այդ ըմբռնումը չշրջուեցաւ այս տարի, բնութեան քմահաճոյքներովը։ Մայիսի մինչեւ կէսը, ուր կատարեալ գարնանային բոյր մը չկար օդին մէջ, յանկարծ անակնկալ փոփոխութիւն մը կրեց և անկէ վերջ անօրինակ յուլիսեան տաք մը սկսաւ որ կը չարունակուի արտակարգ կերպով։ Բայց հեղձուցիչ օդին գեհենական գոլը կը բերաբաստկի, անհանգուրժելի կը դառնայ մանաւանդ անձրեւի չգոյութեան պատճառով։ Հունձքերուն մեծ վտանգ կայ, եթէ դէթ քանի մը օրուան միջոցին բարեբար անձրեւներ չեղան։ Առ այժմ սակայն ցորենը 50 % վրայ դրաւ գրեթէ։ Դաշտերու և լեռներու դալարիքը հարսնացած վիճակի մէջ, խոտը ծաղկումի չրջանէն չանցած, ազազուն դեղնութիւնով մը դալկացած՝ խանձել, մրկիլ սկսած են։ Հողը պողպատ դարձած է անձրեւի ծարաւութենէն, մինչ երկինքը պղնձացած, կը զլանայ իր ցօղի ու անձրեւի կաթիլները։ Հողագործին աչքերը կը կայլակեն, իսկ առ հասարակ բոլոր մարդոց աչքերուն մէջ պաղատանք մը կը կարդացուի որոնք անթարթ դէպի վեր յառած անվերջ սպասումով անձրեւ կ'ակնկալեն։ Խուսափուկ ամպի ծուէն մը յոյսեր կ'արծարծէ։ Եւ երբ օդը սակաւ ինչ կը գոլորշիանայ, կը հեւայ անձրեւելու պատրանքով, սրտերը կը տրոփեն միարաբան, ուրախութեան ճառագայթ մը կը շողշողայ ամէն դէմքի վրայ։ Բայց նայիս, չեռ գիտեր, ո՞ր ծակէն քամի մը դուրս կը սողսկի, կը փոթորկի, ու բոլոր ամպերը, յոյսի բռնանդակ այդ պատուանդանները, կը ցրուէ, կը քանդէ մէկ անգամմն։ և ասկա օրերէ ի վեր չարունակաբար։

Ասանկ պարագաներու մէջ, չա՞տ բնական է ժողովուրդին վերադարձը, ապաւինումը հաւատքի խորհուրդներուն։ Եւ այսպէս ալ, քաղաքիս բոլոր հասարակութիւնները բացօթեայ աղօթերգութիւններ կատարեցին երեք օր, անձրեւ հայցելով երկինքէն, և Հայերը չորս եղ ալ մատաղ ըրին հանգանակութիւնով։

* * *

Մեր նախնիք քրիստոնէութեան նոր վերադարձող ժողովուրդի մը մէջէն մէկ անգամէն հեթանոսական բոլոր սովորութիւնները չկրնալով ջնջել, անհետացնել, անոնցմէ չատերը նոյնացուցած ձուլած են քրիստոնէական-եկեղեցական նշանաւոր ծէսերու հետ, ոմանց ալ համանման ծէսեր և արարողութիւններ սահմանած են քրիստոնէական տարեշրջանի մը վրայ ձեւուած, նոր կրօնին ամուր կապելու համար, մինչ նախնի հաւատքին վերադառնալու պարատ ժողովուրդ մը։ Անձրեւի համար սահմանուած և Մաչտոցի մէջ մտցուած հսկումի արարողական կարգն ալ հաստատելու պարագային այս մեծնոյն մեկնակէտէն առաջնորդուած ըլլալու են անշուշտ նախնի հայրերը։ Սակայն եբաշտութեան առթիւ հսկումի մասնաւոր կարգ մը պատրաստուած ըլլալով հանդերձ, դարձեալ անհնար եղած է խպառ ա՛հեռացնել կարգ մը սովորութիւններ որ աւանդաբար հասած են ժողովուրդին։ Դարերու ընթացքին մէջ, ժողովուրդը պահեր է զանոնք, որոնց մէջ թէեւ եկամուտները չեն պակսիր, սակայն կան ալ որ իրենց մէջ կը ցոլացնեն հին հաւատքին բեկորները։

Ահա ատոնցմէ մէկ քանին։

Բացօթեայ աղօթելու երթալ խմբովին և ընտանի անասնոց նախիրներն ու հօտերն ալ միասին տանիլ որ անձրեւէ։

Սեւ կատու մը բռնել և հոսուն ջուրի մը մէջ լողցնել։

Սեւ էշ մը նմանապէս առուի մը մէջ լողցնել միեւնոյն նպատակով։ Բայց սեւ կատուն կամ Ծաղկաձորի հռչակաւոր կենդանին լողցնելու սովորութիւնը այնքան ընդհանրացած չէ և նպատակայարմար չի նկատեր ռամիկը որքան պուրպտիկը։

Զախաւելի մը զօտեկապէն վեր փայտ մը կը խօթեն խաչաձեւ որ թեւերը կը ձեւացնէ ձախաւել-մարդուն. յետոյ կընկան ցնցոտիներ կը հագցնեն անոր, կատարեալ soulio մը կ'ընեն և ահա պատրաստ է պուրպտիկը։ Երկու մարդ կը բռնեն պուրպտիկին ձեռքէն, քանի մը հոգի ալ ետեւէն, փողոցէ փողոց կը պտցնեն երգելով.

Պուրպտիկը՝ նկել՝՝ է,
Շարէ ցաւին հագել է.
Նեմէ՝՝՝ զօռի կապել է.
Կարմիր կոլի եղ կ'ուզէ.
Կուշտալ հաւի հաւկի՛ր կ'ուզէ՝...։

Ամէն դուռի առջեւ կը յանգիրգեն այս քանաձեւը և անեցիները ջուր կը սրսկեն երգողներուն վրայ և յետոյ հաւկիթ, եղ կամ ուրիշ բան տալով կը ճամբեն։ Պուրպտիկին չափ ինքնատիպ և անոր չափ արմատական նկատուած է նաև հեւեւեալ արարողութիւնը զոր հայ գիւղերու մէջ կը կատարեն։

Խումբ մը պառաւ կիներ, մինչեւ տասը զոյգ, եղի, գոմէշի տեղ արօրի մը կը լծեն և արօրը լծուոր կին-կենդանիներով հանդիսաւորապէս կը մացնեն գետակի մը մէջ. յետոյ իբր թէ կը սկսին ակօսել, հերկել գետակն ի վեր, գետակն ի վար, մինչ գեռաճա կոյսեր լծուարին երկու դիէն թէ՛ հօտաղներու դերը կը կատարեն և թէ՛ մէկ կողմէն կը ջրեն մինի-կենդանիները։ Երկար չրջաններ կընեն այսպէս. խեղճ պառաւներուն աղաւում չի կայ, մինչեւ որ խնում չըլլան, թանը ինկած մինիներու պէս, բայց եթէ իրենց բաղդէն անձրեւէ որ պտ՛ին։

Բարեղ — Ց. ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ

ՊԱՐՈՆԷԿԻԻ ԿԱՐԾԻՔԸ

ՀԱՐՍՏՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՑ

Մ. Նահանգաց մէջ համբաւաւոր գրագէտ Հէրպերդ Բէյնը, շատ հետաքրքրական կերպով կը նկարագրէ իր մէկ տեսակցութիւնը զոր ունեցած է ամերիկեան պողպատի դերդաղին հիմնադիր Պ. Էնտրիու Բարնէկիի հետ։

«Երբ ինձ կը հարցնէք թէ իրապէս ի՞նչ կը նշանակէ գործ, վաստակ ըսուած բանը, — պատասխանեց Բարնէկի հարցմանս, — պարտիմ նախ ըսել ձեզ թէ վաստակ ըսուածը պէտք է մարդկային ընկերութեան ծառայէ։ Այն անձը միայն իրապէս գործի մարդ է, որ ընկերութեան օգտակար կ'ըլլայ։ Դրամ վաստկիլը պէտք չէ գործ մը ըլլայ։ Փոխանակագրի միջնորդ մը, օր, օրինակի համար, իր գործառեղին մէջ նստած գիներու ընթացքին կը հետեւի, գործի մարդ մը չէ ան, այլ խաղացող մը։ Շահագէտը պատառաբոյծ մըն է որ ուրիշներուն աշխատութեամբը կը մնանի։ Շատեր կը սխալին հարստութեան տիրացումը անգօնելով։ Եւ սակայն ծախսելու համար ալ պէտք է դրամ ունենալ։ Դրամի պակասութիւնը ագիտութիւն, հիւանդութիւն, թշուառութիւն կը նշանակէ։ Տեսէ՛ք, օրինակի համար հիւսիսային Ամերիկայի հարաւային մէկ քանի նահանգներու մէջ վաճառականութեան զարգացմամբ որքա՛ն հիանալի փոփոխութիւններ տեղի կ'ունենան, հոն ուր դեռ քիչ առաջ ելմտական ամուր կըռուաններ չկային։ Որովհետեւ դրամագլուխ չկար, հետեւաբար բնական հարստութիւնները կարելի չէր եղած շահաւորել։ Բայց այժմ այդ երկիրներուն մէջ նոր երկաթուղիներ, հոյակապ շէնքեր և գործարաններ չինուեցան, լաւագոյն վարժարաններ և մեծ մատենադարաններ հիմնուեցան. մէկ խօսքով ամբողջ կեանքը բարձրացաւ։ Եւ այս բարգաւաճման պատճառը վաճառականութիւնն է և ոչ թէ քաղաքականութիւնը։ Ցորչափ մարդիկ կրնան խորհիլ, վաճառականութեան վիճակը կրնայ զարգանալ»։

Մէկ ուրիշ հարցմանս ալ պատասխանելով, «Վաստակն ալ նպատակի մը հասնելու միջոցն է, և ոչ այլ ի՛նչ, — պատասխանեց 300,000,000 տոլարի հարստութեան այդ տէրը, — «քանի՞ տխուր է տեսնել, հնարամիտ ու տաղանդաւոր անձեր որոնք այնչափ զբաղած են, այնքան մարձուած են իրենց գործին մէջ որ կարելի չէ իրենց եռ քաշուիլ. ես չեմ այպաներ դիրենք, վասն զի դիւրին չէ մարդուս ձեռք քաշել այն գործէն, որուն նուիրած է իր կեանքին լաւագոյն մասը։ Գործի մարդ մը կրնայ իր գործէն՝ եռ քաշուիլ, առանց դժգոհելու, ա՛ն ատեն, երբ շահու ուրիշ աշխարհի մը հակամիտ սկսած է։ Օրինակի համար, Բէդէր Բուքըր միշտ կը զբաղէր, կը գործէր, բայց իր վաստակին մէջ չմոռցաւ ժողովուրդին օգուտը. շատ վաստկեցաւ և շատ ալ բարիք ըրաւ։ Նոյնպէս Էզրա Քոռնել իր ամբողջ կեանքին մէջ ջանաց հարստանալ։ Ինչպէս Բիցպուրկի պողպատի գործարանապետի մը գրասենեակը։ Հեռաձայն գործի չկայ հոն, ո՛չ ալ գործաւորներու աստ անդ վազելը, ոչ ալ գրի մեքենայի մը շառաչիւնը որ խանգարէ սենեակին խաղաղիկ հանդարտութիւնը։ Տեսնողը չի կարծեր որ այդ հանդարտ ու ընկերական ծերունին միլիոնները պայքարին մէջ մարտնչող մըն է, կամ թէ շահու պայքարներու մէջ չարունակ յաղթանակող մը։

Դրամի վաստակը վերջացած է այլեւս Լինտրիու Բարնէկիի համար, և սակայն իր այս ինքնամփոփման մէջ իսկ աշխարհի մէջ ուրիշ ո և է անձէ մը աւելի շատ միլիոններ կը շահի։ Օրական 40 հազար տոլար կը ստանայ։

Հաշիւ յիսուն տարի առաջ 5-6000 տոլար դրած էր պողպատի և երկաթի գործի մը մէջ, և անկէ ի վեր թէ՛ իրեն և թէ՛ իր բարեկամներուն համար հինգ հարիւր միլիոնէն աւելի ծախսած է։ Եւ սակայն, անտարակոյս, միշտ գործն իբրեւ միջոց նպատակին կը նկատէ։ Իր դպրոցական ընկերներէն մէկուն ան մէջ զբոսութիւն մը կայ, զոր Էնտրիու Բարնէկի շարադրած է 15 տարեկան հասակին մէջ, Աչխատութեան և Դրամագլխի խնդրոյն վրայ։ Իր նոր հարստութեան հետ զգացած առաջին բանը կրթութեան պէտքը եղած է, երկրորդը, ճամբորդութիւնը։ Հետեւաբար իրաւացի է ընդունիլ թէ իր անգին հարստութիւնը ծառայեց իրեն, գլխաւորաբար, գրականութեան և մարդասիրութեան աշխարհին մէջ նորանոր ուղիներ բանալու։

ԿԻՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

ԿԻՆԸ ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ՊԱՀԷ ԻՐ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Մարդուս կեանքին մէջ կայ այնպիսի ժամանակ մը որ գրեթէ աւելորդ կը համարուի այսպիսի հարցում մը ընել։ Մարդ ցորչափ երիտասարդ է, սովորաբար գրեթէ մաքէն իսկ չանցներ թէ ինչ ընելու է որ երիտասարդ մնայ չարունակ։ Բայց երբ մեր յոգնեցուցիչ, ներկայիս այս անդուլ անդադար կեանքին տարիներէն ետքը, ժամանակին հետքերը տակաւ սկսին երեւիլ մեր մարմնոյն վրայ, և մեր երիտասարդական երբեմնի թարմ դէմքը սկսի թեթեւ խորշումներով ակօսիլ, երբ հայելիին առջեւ անցուած ժամանակը սկսի երկարիլ, և արդուզարդի համար ընտրութիւնը դժուարանայ, այն ատեն ձեռք ձգել կ'ուզենք երիտասարդացուցիչ նկատաբեր գաւաթ մը, որպէս զի կարենանք, ժամանակին ոյժը զսպել և չէզոքացնել։ Արդարեւ երիտասարդութիւնը յարատեւ պահելու և կամ ծերութիւնը հեռացնելու կարողութիւն ունեցող համայնաղեղ մը չկայ։ Բայց ամէն կին ինքնին կարող է պէտք եղածը ընել, չարունակ և մինչեւ յառաջացեալ տարիքին մէջ իսկ չնորհալի, թարմ ու երիտասարդ մնալու համար։

Նախ և առաջ, այդ մասին իր ջանքերը պէտք չէ յաջողեցնէ, վասն զի տարիքը յառաջանալէն ետքը, մարմնական խնամոց մասին ամէն սխալ կամ անհոգութիւն կը լուծէ իր վրէժը։ Բարիզի համբաւաւոր բժիշկ մը հետեւեալ խորհուրդը կուտայ այս մասին։

Առաջին և գլխաւոր կանոն է զգուշանալ չափազանց յոգնութենէ. բայց այս ըսել չէ թէ կիները անաշխատ կամ առաւօտէն մինչեւ իրիկուն անգործ մնալու են։ Պէտք է որ իրենց աշխատութեան ատեն մերթ ընդ մերթ հանգչին, կանակի վրայ պառկելով։ Քիչ մը ատեն այդ դիրքին մէջ մնալով կազդուրուելէ ետք, վերստին աշխատիլ սկսած ատեն աւելի լաւ կը գործեն։ Օրուան մէջ դէթ անդամ մը հանգստանալու է, քսան վայրկեանի կամ կէս ժամու չափ հանդարտօրէն ընկողմանելով։ Մասնաւորապէս երկարատեւ կամ մեծ աշխատանքներու ատեն, պէտք է յաճախ փոխել աշխատանքին տեսակը, որպէս զի մարմնոյն մկանները չարունակ միեւնոյն յոգնութիւնը չունենան, և տարբեր չարժումներու ենթարկուին։ Օրինակի համար, մտաւորական աշխատութիւնը և ընտանեկան աշխատանքը, և նստողական

(*) Պուրպտիկ, կուռպտիկ, ծուռ պպպիկ, տուր պտպիկ, տեղ տեղ այսպէս տարբեր տարբեր անուններով կը հնչեն. թէ ո՞րն է ստոյ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂԹԱՏՈՒՆ

Ամերիկայի Հայ Գաղութներու Ազգային Միութեան Ամերիկեան Գրասենեակի Տեղեկագրութիւնը

Ամերիկայի Հայ Գաղութներու Ազգային Միութեան Ամերիկեան Գրասենեակի Տեղեկագրութիւնը

Ամերիկայի Հայ Գաղութներու Ազգային Միութեան Ամերիկեան Գրասենեակի Տեղեկագրութիւնը

ԱՐՇԱԼՈՒՅՍ ԿԱՆՈՒՆՔ

Ամերիկայի Հայ Գաղութներու Ազգային Միութեան Ամերիկեան Գրասենեակի Տեղեկագրութիւնը

Ամերիկայի Հայ Գաղութներու Ազգային Միութեան Ամերիկեան Գրասենեակի Տեղեկագրութիւնը

Ամերիկայի Հայ Գաղութներու Ազգային Միութեան Ամերիկեան Գրասենեակի Տեղեկագրութիւնը

ԱՐՇԱԼՈՒՅՍ ԿԱՆՈՒՆՔ

Ամերիկայի Հայ Գաղութներու Ազգային Միութեան Ամերիկեան Գրասենեակի Տեղեկագրութիւնը

Ամերիկայի Հայ Գաղութներու Ազգային Միութեան Ամերիկեան Գրասենեակի Տեղեկագրութիւնը

Ամերիկայի Հայ Գաղութներու Ազգային Միութեան Ամերիկեան Գրասենեակի Տեղեկագրութիւնը

ՊՈՒՐԳԵՆ

ԲԱՐԿԱԼԱՊԵՍ ԵՎ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆ

Գիւղ. Գիրք. Ներքեւ. Գիրք. Գիրք. Գիրք

ԱՐԱՐԱՏ ԱՌՈՒՍՏԻ ՎԱՂՆԳԻ ԱՌՈՒՍՏԻՆ ԵՎ ԱՎԱՏՍՈՒՄԻ ՄԸ

ԱՌՈՒՍՏԻՆ ԵՎ ԱՎԱՏՍՈՒՄԻՆ ՄԸ

— Բ՛ զքեզ է, Բ՛ զքեզ է, ով մարմնի դիդիմ դիմելոյ։

Մարդն ի մեջ մարմնոյ վիսիսոս վիսիսոս։ Ամենայն ոգի ի մեջ մարդոյ։ Ոգի ոգոյ ոգոյ։ Ոգի ոգոյ ոգոյ։ Ոգի ոգոյ ոգ